

УДК 811.111

Людмила Іванівна БАЙДАК,

старший викладач кафедри іноземних мов

Сумського національного аграрного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3801-4606>

ЗАСОБИ МОВНОЇ КОМПРЕСІЇ НА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ

Явище компресії широко розповсюджене в сучасній англійській мові, що пояснюється її специфікою. Для цієї мови характерною є тенденція вираження будь-якої думки, на скільки б складною вона не була, в межах одного слова. В основі створення багатьох складних та похідних слів лежить підсвідома впевненість носіїв англійської мови в тому, що сказане багатьма або кількома словами не буде на стільки ж переконливим, стислим, ніколи не зможе передати так глибоко всю думку, як те, що сказане одним словом.

Під лексичною компресією розуміють здатність будь-якого слова, яке має значення узагальнюючого характеру, заміщати відрізки різного об'єму – від словосполучення до речення або комплексу речень. При компресії відбувається злиття в одне слово всього словосполучення без зміни його компонентного складу (з включенням службових слів, якщо такі є). Наприклад, *to make shift – a makeshift* (тимчасова заміна), *a cool head – a coolhead* (холоднокровна, розсудлива людина) – у цих прикладах структура початкових сполучень співпадає з нормативною структурою складного слова; *to stick in the mud – a stick-in-the-mud* (відстала людина), *as dry as dust – a dry-as-dust* (зануда).

Лексична компресія може супроводжуватися:

а) конверсією, наприклад, *to die hard – a die-hard* (консерватор-реакціонер); *to stay at home – a stay-at-home* (домосід);

б) суфіксацією, наприклад, *good time – good-timer* (гуляка, веселун); *out of date – out-of-dateness* (старомодність).

Розглянемо компресію на основі фразеологічних одиниць структурних моделей *N and N*, *N prep. N*, до складу яких входять прийменники та сполучники.

I. Модель *N and N*

У фразеологічних одиницях цієї моделі обидва компоненти з'єднані сурядним зв'язком і перебувають у рівнозначних співвідношеннях один до одного. У похідному компресиві зберігаються обидва компоненти та сполучник.

Наприклад, *ball-and-chain* – дружина; *bread-and-butter* – шматок хліба, засоби існування; *cat-and-dog* – вороги, “як кішка з собакою”; *mice-and-men* – все живе; *oil-and-vinegar* – повна протилежність; *loaves-and-fishes* – земні блага.

Компресія фразеологічних одиниць цієї моделі може ускладнюватися суфіксацією. Так, від фразеологічної одиниці *milk-and-water* утворено два складносуфіксальних слова:

а) іменник *milk-and-watery*. Суфікс *-ery*, приєднаний до абстрактних основ, утворює слова з глузливим значенням, у цьому випадку він підсилює присутню в початковій фразеологічній одиниці глузливу, зневажливу констатацію: “вода, марнословство”.

б) прикметник *milk-and-waterish*. У сполученні з субстантивними основами суфікс *-ish* утворює прикметники зі значенням характерної ознаки, вираженої дериваційною основою – “пустий, беззмістовний”.

II. Модель N prep. N

Фразеологічні одиниці цієї моделі також компресуються разом зі службовими словами. Наприклад, *Jack in the office* – *a jack-in-the-office* (бюрократ); *dog in a blanket* – *a dog-in-a-blanket* (пудинг з варенням).

Компресія фразеологічних одиниць цієї моделі також може супроводжуватися суфіксацією. Наприклад, *middle of the road* (“золота середина”) – *a middle-of-the-roader* (людина, що дотримується політики “золотої середини”).

Ще одним засобом лексичної компресії є ад'єктивні компресиви. Завдяки своїм структурним характеристикам, значному об'єму, особливостям графічного оформлення (дефіси, лапки, великі літери) ад'єктивні компресиви легко виділяються в контексті, їм властиві лаконічність, образність, багатий асоціативний фон. Більшість ад'єктивних компресивів не є словниково-

маркованими одиницями. Використання їх характеризується багатofункціональністю.

Багато ад'єктивних компресивів за своїми структурними параметрами та змістом аналогічні корелятивним постпозитивним зворотам, хоча й відрізняються від останніх лаконічністю форми:

hundred-mile-an-hour gale – gale with a speed of hundred miles an hour;

would-you-mind-repeating young man – a man who often repeats "Would you mind?"

Тож ад'єктивні компресиви характеризуються підвищеним рівнем інформативності і виконують функцію економії мовних засобів, або компресії, яка досягається за рахунок низки факторів. По-перше, це – більш економний спосіб включення ад'єктивних компресивів до складу речення в порівнянні з корелятивним постпозиційним зворотом, який, як правило, потребує лексичного уточнення його зв'язків з іменником, який він визначає:

made-to-measure shirt – shirt which is made to measure;

quarter-of-an-hour call – a call lasting for a quarter of an hour.

По-друге, в складі окремих ад'єктивних компресивів відбувається опущення компонентів, які входять до складу корелятивного постпозиційного словосполучення, наприклад:

take-the-consequences kind of punishment – a kind of punishment when a person has to take the consequences of his misdeeds;

take-it-away-it-stinks gesture – a gesture which urges to take away something that stinks.

Таким чином, компресиви легко утворюються в мові. Практично будь-який тип словосполучень може зазнавати лексикалізації (хоча б короткочасної), але не всі вони входять в лексичний склад англійської мови. Широке розповсюдження компресивних слів пов'язане з такими тенденціями сучасної англійської мови, як тенденція до аналітизму, а також тенденція до економії мовних засобів.